शक्तिर्न स्टज्ञेत प्रयोज्यज्ञानहेतूनां बहुत्वात्। अनन्यथासिद्धशब्दानुविधानस्य च तुल्यत्वात् अन्यथियज्ञानस्याज्ञान च ज्ञानेऽपि वा तदुपस्थितिनियमे मानाभावात् सन्देहाभावोपपत्तेः लिङ्गाभासजन्यकाकतालीयसम्भ्रमवादानुमितिवद्धर्षेण लिङ्गेन पुत्रजन्मज्ञानानुमानसम्भवाच्च। नचाभासत्वेनानुमितेर्भ्रमत्वे तद्धेतुशक्तिग्रहो भ्रमः, विषयस्य तथाभावेन तयोर्यथार्थत्वात्। यथा कश्चित् स्तम्भसञ्चाराधिष्ठितं दारुपुत्रकं घटमानयेति निदुङ्क्ते स च तमानयति तदा चेतनव्यवहारादिवत् तद्दर्शी बालो व्युत्पद्यते—इयं क्रिया, इतिजन्या, इदं ज्ञानजन्या, ज्ञानं तद्वाक्यजन्यमित्यनुमितिपरम्परायाः भ्रमत्वेऽपि तद्धेतुशक्तिग्रहः तज्जन्यशाब्दबोधश्च यथार्थ एव विषयस्य तथाभावादिति सिद्धः सिद्धार्थे शक्तिग्रह इति। अतएव "यत्र दुःखेन सम्भिन्नं न च ग्रस्तमनन्तरम्। अभिलाषोपनीतञ्च तत् सुखं स्वःपदास्पदम्" इत्यर्थवादोपस्थिते सुखे वेदादेर्वं स्वर्गपदस्य शक्तिग्रहः"।

कार्य्यिन् त्रि० कार्य्यमस्यस्य इनि १कार्य्ययुक्ते २कार्य्यार्थिनि (उमेदार) व्याकरणोक्ते ३आदेशस्यानिनि च "कार्य्यमनुभवन् हि कार्य्यी निमित्ततया नाश्रीयते" परिभा०। अत्र कार्य्यीति निर्देशात् "एकाचरात् क्रतोत्रातेः सम्प्रत्याच्च न तौ (इनिठनौ) स्मृतौ" इत्युक्तिरप्यनित्या। ततः मतुप् मस्य वः : कार्य्यवत्। ठन् कार्य्यिकतत्रार्थे त्रि०। तत्र इनौ मतुपि च स्त्रियां ङीप्।

कार्शकेय पुंस्त्री कृशकस्यापत्यं बा० ढञ्। कृशकर्षेरपत्ये ऋषिभेदे स्त्रियां ङीप् "कार्शकेयीपुत्रात् कार्शकेयीपुत्रः" शत० ब्रा० १४,९,४,३२, वेद वंशवर्णने।

कार्शाश्वीय त्रि० कृशाश्वेन निर्वृत्तादि कृशाश्वा० चहरर्थ्यां छण्। कृशाश्वनिर्वृत्तादौ।

कार्श्मरी स्त्री कृश—स्वार्थे णिच्—भावे मनिन् कार्श्म तत् राति रा—क गौरादीष्। श्रीपर्णीवृक्षे कर्कः २गाम्भारीवृक्षे भरतः।

कार्श्य न० कृशस्य भावः ष्यञ्। १कृशत्वे "निर्वेश्यसञ्जातकृशार्थं कार्श्यम्" रघुः। स्वार्थे ष्यञ्। २कृशे ३शालवृक्षे, ४लकुचे (डेंग्रो) वृक्षे ५कञ्जुरे च पु० राजनि०।

कार्ष त्रि० कृषि; शीलमस्य छत्वा० णः। कृषिशीले कृषीवले भरतः।

कार्षापण पुंन० कर्षस्येदम् स्वार्थे वा अण। तेन व्यापण्यते आ+पण—कर्म्मणि घ। १अशीतिरत्तिके ताम्रिके कर्षे "कार्षापणस्तु विज्ञेयः कार्षिकस्ताम्रिकः पणः" मनुः। २षोडशपणात्मके पुराणे (काहन) इति ख्याते मानभेदे। "माषः षोडशभागस्तु ज्ञेयः कार्षापणस्य तु। काकिनी (कड़ि) तु चतुर्भागो माषस्य परिकीर्त्तिता। पञ्चनद्याः प्रदेशे तु संज्ञेयं व्यावहारिकी। कार्षापणप्रमाणन्तु तन्निबद्धम् (परिभाषितम्) इहैव तत्" कात्या० सू० षोडशेत्यत्र हेमाद्रौ विंशतीति पाठः। अतएव "द्वात्रिंशत्पणिकागावो वत्सः पौराणिको भवेत्" कात्या० स्मृतौ पुराणद्वयवाच्यद्वात्रिंशत्पणानां गोमूल्यत्वेनाभिधानम्। "अशीतिभिर्वराटकैः पण इत्यभिधीयते। ते षोडशः पुराणं स्यात् रजतं सप्तभिस्तु तैः" भविष्यपु०। "कार्षापणैकमूल्या हि दरिद्राणां प्रकीर्त्तिता" प्रा० त०। "कार्षापणं भवेद्दण्डो यत्रान्यः प्राकृतो जनः। तत्र राजा भवेद्दण्ड्यः सहस्रमिति धारणा" "सप्तसृष्टजेद्राजमार्गे यस्त्वमेध्यमनापदि। स द्वौ कार्षापणौ दद्यात्" मनुः। "कार्षापणो दक्षिणस्यां दिशि रौप्यः प्रवर्त्तते। पणोनिबद्धः पूर्व्वस्यां षोडशैव पणाः पलम्। इति नारदोक्ते २दक्षिणदेशप्रसिद्धे पूर्व्वदेशप्रसिद्धपण परिमाणे च। कार्षापणेन क्रीतः ठिठन् वा प्रतिरादेशश्च इदुच्चारणार्थः कार्षापणिक पक्षे प्रतिक तत्क्रीते त्रि० स्त्रियांङीप्। कार्षापणिको प्रतिको अध्यर्द्धपूर्वात् द्विगोश्च तस्य वा लुक्। अध्यर्द्धकार्षापण अध्यर्द्धकार्षापणिकं सार्द्धकार्षापणक्रीते एवं द्विकार्षापण द्विकार्षापणिकं कार्षापणद्वयक्रीते त्रि०। पर्श्वादिपाठात् स्वार्थेऽण्। कार्षापण कार्षापणसंघजीविषु त्रि० बव०।

कार्षि त्रि० कर्षतीति कर्षः ततः स्वार्थे बा० इञ्। १कर्षणशीले २अन्तर्गतमलापनेतरि। "कार्षिरसि समुद्रस्य त्वा क्षित्या उन्नयामि" यजु० ६,२८। कर्षतीत्येवंशीलः कार्षिः अन्तर्गतमलापनेतासि" वेददी० "कार्षिरसीत्याह मलमेवास्यापमार्ष्टि" तैत्ति०।

कार्षिक त्रि० कर्षं नित्यमर्हति छेदा० ठञ्। १नित्यकर्षण कर्षेण क्रीतः ठञ्। १कर्षेण क्रीते। ततपरिमाणमस्य ठक्। २कर्षपरिमाणयुक्ते। कर्षः कर्षेण शीलमस्य ठक्। ४लषके हेमच०। स्वार्थे ठक्। ५कर्षपरिमाणे। "तात्रिकः कार्षिकः पणः" मनुः।

कार्ष्ण न० कृष्णस्य भावः ष्टढा० ष्यञ्। कृष्णत्वे पक्षे इमनिच् कृष्णिमन् तत्रार्थे पु०। स्त्रियां ङीप्वलोपौ।

कार्ष्ण त्रि० कृष्णस्येदम् अण्। १कृष्णसृगसम्बन्धिनि। "कार्ष्णरौरववास्तानि चर्म्माणि ब्रह्मचारिणः" मनुः। २कृष्णद्वैपायनसम्बन्धिनि च "कार्ष्णं वेदमिमं विद्वान् श्रावयित्वार्थमश्नुते" भा० आ० प० १अ०। कृष्णोदेवतास्य अण्। ३कृष्णाख्य-